

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

MINDENKI TRIANONJA

A MEGTERVEZETT SORSCSAPÁS

A Versaille-közeli Nagy Trianon palota nevét jó száz éve alig ismerte valaki a Kárpát-medencében. Megszületett azonban – dehogysis született, botrányos összeesküvések szereplői rángatták világra – a nevéhez kötődő békediktátum, s beláthatatlan időre belerágta magát a köztudatba. Furcsa, talán restellnivaló is kimondani, hogy szülőföldem a nevéet köszönheti neki. Az egykor Észak-Keleti Felvidékként ismert négy vármegyényi országrész új neve a magyar közbeszédben – a cseh Podkarpatszka fordításaként – Kárpátalja lett. Ezért azonban nem jár köszönet.

A nagyhatalmak és a nyertes országok népei talán magalapozottan hitték, hogy a békeszerződéssel két legyet ütöttek egyszerre. Egyik az ölükbe hullott felbecsülhetetlen területi, gazdasági és politikai nyereség; a másik, ami nekik talán ennél is fontosabb, hogy ezzel elkezdődött az általuk pokolra kívánt magyarság régóta eltervezett, lassú sorvasztása. A tény azonban, hogy száz évvel a gyalázatos események után is erről beszélünk, azt üzeni a világnak, hogy homok kerülhetett a fogaskerekek közé. Évtizedeken át a Miatyánk mellett Trianon nevével tért nyugovóra és ébredt minden felelős gondolkodású magyar, aztán jött egy hosszabb – történelmi léptékkal is mérhető – korszak, amikor kiejteni sem volt szabad az átkozott nevet, mert csattant máris a revizionizmus vádja. A rendszerváltozást követően időről-időre felröppent a hír, hogy letelt a 80 év, majd később letelt a 90 esztendő is, és az egykor titkosított záradékok értelmében a régi határok vissza fognak rendeződni. Mindig is tudtuk – a titkos záradékok hiányában – csak álhírek ezek, melyeket az időnként föl-fölhorgadó remény gerjeszt. Jusson eszünkbe, hogy Petőfit is folyton hazavárták a segesvári csatából. Az emberek, akiknek tudatát még nem torzította el teljesen Trianon, képtelenek voltak elhinni, hogy végképp le kell mondaniuk a csalárd módon elperelt magyar területekről. E hit erősítésére szoktuk idézni a *Szózat* szerzőjét, akinek hajlamosak vagyunk elhinni, hogy „Az nem lehet”. „De, lehet” ábrándít ki Márai Sándor túl a 20. század közepén, nagy elődjénél sokkal több rálátással a világtörténelemre. Lám, itt a 100. esztendő is, mégsem történik semmi. Azaz – dehogynem! Erről azonban majd később.

KÁBULATBAN

Hogy miként fogadta Ung-, Bereg-, Ugocsa- és Máramaros megyék lakossága a trianoni döntést, arról sokat és sokféleképpen lehetne beszélni, én azonban ugocsaiként állítom, hogy szép szavakkal semmiképpen. Ilyenkor hátrább a költészettel és a nemzeti romantikával is. Az említett megyék lakossága ugyanis etnikailag erősen vegyes, és ez a makacs tény minden szentencia-szerű kinyilatkoztatás előtt szigorú körültekintést igényel. Elképzelem, hogy 1920. június 5-én, amikor a viski vagy técsői gazda kiengedte a csordára a tehenét, vagy kiment a földjére kapálni, milyen érzésekkel tudott román, esetleg ruszin szomszédja szemébe nézni. Valószínűnek tartom, hogy lehajtott fejjel mondta ki az Aggyistent, mert egész éjszaka azon törte a fejét, hogy milyen lesz ezen túl köztük a szomszédági vagy komasági kapcsolat. És hogyan ébredtek azon a napon a román, ruszin vagy szlovák honfitársak? Volt bennük annyi emberi érzés, hogy visszafogják magukban a káröröm kitöréseit? Eszükbe jutott egyáltalán a tájon ma is erősen otthonos „Emberek vagyunk” szólás magatartásának méltósága? Mindezt visszakövetni már nem áll módunkban, azonban arra több emlékező utal, hogy a legkisebb mezsgyevita során csakhamar előtérbe került a származás, a nyelv, és elhangzott – az egyébként a hasonló konfliktushelyzetekre jellemző – a „Milyen kenyeret eszel?” durva, megalázó kérdése. De mindez csak szóbeszéd.

A változás irodalmi feldolgozása már hitelesebb, sokkal hivatkozhatóbb. A beregszászi Tamás Mihály (1897-1967) kitűnő novellistát, regényírórt hívom segítségül, aki mellesleg a Felvidék magyar irodalmának is elismert alkotója. *Két part között fut a víz* című kulcsregényében (Budapest, 1936) viszonylag friss élmények alapján próbálja megrajzolni a Beregszász környéki magyar lakosság Trianon utáni hangulatát. A mű főhőse Bodák Iván, a budapesti műegyetem hallgatója, aki a történet szerint a csehek által frissen megszállt szülővárosába, Beregszászba készül, s közben „...arra gondol, hogy holnap vagy holnapután egy kicserélt országba ér el, ahol minden megváltozott azóta, hogy eljött onnét.” A vonaton arisztokrata útítársa azzal próbálja vigasztalni, hogy „Pár hónap kérdése az egész, de maguk csak legyenek készen... mi majd kívülről, maguk belülről.” Amikor azonban kiderül, hogy Beregszászba útlevél kell, mindjárt el is lehet gondolkodni a fenti kijelentés felelőtlenségén. A főhős előtt ott a dilemma: melyik partot válassza? Budapestet-e, ahol diplomát kapott, a biztosnak tűnő jövőt, vagy Beregszászt, a vidéket, a poros másik partot, ahol a magyarság egy szempillantás alatt

a többségi etnikumi státuszából kisebbségi helyzetbe került? A főhős, azaz a szerző egyértelműen állást foglal a szülőföldön maradás mellett, és ezen kívül a kisebbségi élet módját is meghatározza. „Én itt születtem” – mondja –, „az én hazám itt van, én itt akarok megélni a munkámból...” És otthon az okosok a passzív ellenállás lehetőségét latolgatva maguk is belátják, hogy minden átgondolatlan kísérlet hasztalan időpocsékolás lenne, merthogy az ellenállásnak a hatása is érezhető legyen, azt meg is kell szervezni valakinek. S amikor „A kábulat már engedni kezdett” – írja Tamás Mihály a regény harmada táján –, „az emberek hideg szemmel kezdték nézni az eseményeket, de senki se hitte, hogy az állapot állandó maradjon. Mindenki valami megváltó csodát várt. Abban az érzésben élt minden, hogy odaát még mindig lélegzik a húszmillió magyar állam, és nem látta senki, hogy a túlsó oldalon egy agyonsújtott ember hever a porban, aki magán se tud segíteni, nemhogy még a gyerekei védelmére siethetne.” Nagyon lehangoló gondolatsor, nem is szabad mellette leragadni.

AZ ESZMÉLÉS

Aztán ha lassan is, de a helyben maradt, magára találó értelmiség soraiban elindul valami erjedésképe, s egy másfél évtizednyi, megerőltető küzdelmet követően már felállt Kárpátalján a magyar kisebbség nemzetiségi önvédelmi intézményrendszere. Kiépült az iskolahálózat, létrejött a magyar sajtó, megalakultak az érdekvédelmi szövetségek, a különböző szakmai, kulturális, hagyományőrző szervezetek és megerősödtek az egyházak. S mire mindez megteremtődött, elérkezett a várva várt változás. Fedinec Csilla, az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézetének tudományos főmunkatársa 2015-ben könyvet adott ki *A Magyar Szent Koronához visszatért Kárpátalja* címmel. Azt mindannyian tudjuk, hogy a visszacsatolást euforikus hangulat kísérte. Azt viszont már kevesebben emlegetik, hogy az eufória elcsendesedésével a lakosság közérzetében érezhető, negatív előjelű változás következik be. Közigazgatási és gazdasági, ipari szakemberek százai érkeznek Kárpátaljára, hogy szervező és irányító munkájuk által beinduljon a termelés, meginduljon az élet, s erre nem tekint mindenki egyaránt jó szemmel, hiszen a segítők sem mind angyalok. Fedinec Csilla fontos körülményként hangsúlyozza, hogy a sok szempontból „köztes térnek” számító, összetett nyelvi és etnikai bonyodalmakkal szembenéző régióban nem fogadta egyöntetű lelkesedés a két évtizedes szünet után visz-

szatéró magyar közigazgatást. „Minden drága, vissza Prága!” – járta a kissé már népi demokrácia ízű mondás, amit ha nem is kell szentírásnak tekinteni, mindenféleképpen elgondolkodtató üzenet. A katonaviselt férfiak az alföldi, dunántúli őrmesterek fölényes, lekezelő modorát sérelmezték, akikről a legkisebb fegyvelemsértésért is kijárt a „büdös felvidéki kommunista” minősítés. Nem volt szép, de ettől sokkal durvább eseteket is emlegettek az ugyancsak besorozott ruszin-ukrán honvédek. Sokak szerint nem kellene emlegetnünk ezeket a dolgokat. Igazuk lehet, hiszen voltak a visszacsatolásnak ennél felemelőbb, az emlékezést kellemesebbé tevő vonatkozásai is.

PERMANENS TRIANON

Családunkra tekintve elsősorban a nagyszüleim nemzedékének okozott örökös gyulladásban lévő, váladékozó sebeket Trianon. Apai nagyapámat 1919 áprilisában, mert szekerét, lovait nem adta át önként és azonnal a Máramaros felől betóduló románoknak, öt héten át, heti egy alkalommal beidézték Tiszaújlakról Nagyszőlőstre, hogy hátára verjék büntetése esedékes részletét, az alkalmankénti 25 botot. Az apám 1926-ban kelt születési anyakönyve szerint Ladiszláv, aki anyja méhéből egyenesen Csehszlovákiába érkezett. Én magam '51-ben már a második kisebbségi nemzedék tagjaként mint Vaszilij láttam meg a napvilágot, pedig valójában mindketten Lászlók vagyunk. Gyerekeink anyakönyvezésénél – a később esedékes adminisztrációs problémák elkerülése végett – elferdíthetetlen utóneveket választottunk, miközben szovjet állampolgárból velünk együtt egy csapásra ukránok lettek ők is. Süldő gyerekként nekem még természetesnek tűnt, hogy településünk határában a szovjet hadsereg egyik hírközlési zászlóalja állomásozik, és szívesen tartózkodtam a többnyire barátságos katonák közelében. De apáink – jól tudták, mi okból – megszállóknak tartották őket. Húsz éves koromra, amikor az én homlokomra is felkerült a vörös csillag, némi polgárjogi mozgalmi előélettel, már kellőképpen trianonizált tudattal azon elmélkedtem, hogy Poroszföldön, a szovjet hadsereggel állomásozó magyarként hogyan ússzam meg az előttem álló másfél évet? Katonatársaim szerint, mert latin betűs leveleimet nem tudták elolvasni, egyszerűen „francúz”, azaz francia voltam, az ő szemükben egyfajta különc, aki képtelen ellátni a rábízott katonai feladatokat, akit csak jó sorsa védett meg a hadbíróasztaltól. Holott a hiba ott történt, hogy nem saját hazám védelmére adtak a kezembe fegyvert. Én valóban hazátlannak éreztem magam, akárcsak nemzedékem tagjai. Ezt az érzést talán a leghitelesebben

barátunk, S. Benedek András fogalmazta meg – a nevünkben is, még 1973-ban. „Apáink csak nevet, gögöt – hazát nem hagytak örökül. Papjaink csak jó tanácsot: tanulj tótul, törökül.” Azóta is fáj a strófa kikezdehetetlen igazsága.

Az ungvári folyóparti sétány évszakonként más-más hangulatot áraszt. Ha kellemes az idő járása, általában a vízre néző padokat is elfoglalják az arra járók. Kovács Vilmos, boldog emlékezetű költőnk az őszi napsütésben üldögélt itt szívesen, s az érett gesztenyék kopogását hallgatva, magába mélyedve, népe sorsa fölött borongott, mert a vereckei úthoz kötődő látomásai nem voltak derűsek. Tartott egy bármikor bekövetkező újabb népvándorlástól, talán egy újabb szovjet inváziótól. „Mert ez az út – kígyó bőre – kit nem vitt már temetőre, s ki tudja, még kit hoz erre, menni vele öltre, perre?” – írta a ’60-as évek végén, s félelme nem volt alaptalan. Ugyanekkor, ugyanezen a sétányon háborús tróféaktól zörgő zakókban kivénhedt szovjet hadfik, úgynevezett veteránok sétáltak, beszélgettek, ismerkedtek, mert voltak – hála az ő istenüknek – elég sokan ahhoz, hogy ne ismerjék egymást valamennyien. „Ön hol született, honnan érkezett Uzshorodra?” – kérdezi fülem hallatára az egyik. „Kirovográdból, már huszonnégy éve” – feleli amaz, majd bizalmasan kacsintva folytatja. „Igazán jó itt, az éghajlat is kitűnő, csak egy a probléma: még mindig sok itt a helybeli lakos.” Trianon tehát, amint tapasztalható, akárcsak a református ének szerint az Úr, az én gyermekkorom és ifjúságom idején is „csodásan” működött, de már nem párizsi, hanem moszkvai, aztán meg kijevi háttérrel. Ez utóbbi vonatkozás kapcsán elegendő, ha az ukrán nacionalisták és félkatonai szervezetek ungvári és beregszászi fáklyás, magyarelles jelszavakat ordító felvonulásaira emlékeztetek. Valóban jó érzés, még mindig felemelő Kárpátalján magyarnak lenni?

TOTÁLIS TRIANON

Bizony, már 100 éve! Magyarország emlékezik, Románia ünnepel. Oda arany eső, emide ragya és máig tartó sorsverés. Elég lehetne már a múltért-jövőért egyaránt bűnhődött népünk fojtogatásából! De Trianon továbbra is szorongat, működtetői végső veszünkre törnek. Ha 100 éve még csak nemzetünk életfájának lombozatát vagdoszták le, ma már gyökerére élesítik vágóeszközeiket. Ennek egyetlen oka, hogy még létezzünk és ellent merünk mondani a világ átformálására, a nemzeti gondolkodás és a kereszténység megsemmisítésére kiagyalt sátáni terveknek. Ma azonban már nem egyedül állunk a célkeresztben. Hinni szeretnénk, hogy nemcsak

mellettünk állnak, de velünk is vannak azok a népek, akikben él a nemzeti szellem, akik a megváltó Krisztus keresztyére tekintenek. És velünk szemben – több mint 100 éve – a kozmopolitizmus, internacionalizmus, globalizmus, liberalizmus. Egy szuka kölykei mind. És erejüket egyesítve azt üzenik, hogy Trianon 100 éves szelleme újra aktív, csak ez alkalommal már nem elégszik meg a Kárpát-medencével – a fél világ kell neki. Micsoda zseniálisnak hazudott filozófiákkal és gazdaságpolitikai elméletekkel erősített stratégiát dolgoztak ki a konzervatív értékrend felszámolására! De amíg ez meghozza az eredményeit, a társadalmat addig is mételyezni kell. Sületlen marhaságokat sugárzó tévécsatornák százaival, a drogliberizálás szüntelen sulykolásával, a családcentrikus gondolkodás és a keresztyéni értékek lenézésével, a nők szabadságjogainak harsány hangoztatásával (ide értendő az abortuszhoz való jogok követelése), a genderelmélet tételeinek erőszakos terjesztésével, a köztudatba való beültetésével. Vagyis: kitűzték a hagyományos, nemzeti értékekre épülő társadalmak átalakítását, s hogy a védekezésre állítható erőket mindjobban lekössék, kitalálták és bevetették a migráció csodafegyverét, amely rövid időn belül minden valamirevaló anyagi tartalékot fel fog emésztetni.

A gazdasági válságok előidézői a jó ember köntösébe bújva, nagylelkűen és számolatlanul adnák a pénzt örökös törlesztésre, örökös adósságba kényszerítve a megsegítetteket. Mert pénzből olyan mennyiség halmozódott fel bizonyos körökben, amiből oázissá lehetne változtatni Afrikát és a bolygó valamennyi elszegényedett régióját. Csakhogy az nem lenne üzlet. Az örökös adósság – az már valami! Attól már csak fél lépés a modern rabszolgaság! Ez lenne az emberbarátság és a jogegyenlőség nyílt társadalma?

Európa nem hazudtolja meg magát, most is csendes, ahogyan Petőfi tapasztalta. Nem hajlandó sem eszmélni, sem megszólalni. És nem szakad le az ég sem, amikor tudván tudja a világ, hogy arcátlanul hazudnak, a fehérre feketét kiáltanak egyre elszántabb és harsányabb kórusokban. És hallgatnak – mi mást tehetnének? – hajdani nagy szövetségeseink, az örökös vezeklés hipnózisában bódorgó, gyereknemzésre képtelen németek is. Ez már a totális Trianon!